

en particular, del País Val., una desviació o fixació d'aquest significat cap a designar petits edificis rurals on s'ha construït tot el més adequat per fer-hi el vi, sense portar la verema a la casa vilatana, també sovint per conservar-l'hi o fabricar-ne edificis, que poden créixer fins a convertir-se en habitatges més o menys permanents. Ja en el Maestrat el trobo com a nom genèric de masos i masets (*El Cup de Garrofi*, mas a Benafigos, *Els Cups de l'Ondí*, Vall d'Alba, 1961; en el terme de Xixona una capella rural es diu *la Rmita 'l Cup*, 1963). Cap a la Ribera Alta i enllà, es repeteixen els topònims menors *Els Cups de ---* (*Es kups de teról* caseta rústica amb un gran celler a Montesa; sobre els de Gerardo, a Antella m'expliquen «un *cup* vol dir on antes es xafave el vi», 1962), i per allà mateix, a Càrcer, havia arribat a designar una fabriqueta alcohòlica («allí hi havia un *cup*, l'hagueren de tancar»). A la Vila Joiosa i a la Nucia partides *El Cupet* «perquè hi havia un *kup de çapár o çafar* vi, raïm» (1963); a Quatretonda i a Albaida diuen *cup* amb el valor de *trull* (que a Carlet conserva aquest nom, J. G. M., 1955).

En comarques del S. del Princ. existí també tal concreció topogràfica, en particular cap al Baix Gaià (1964): a Montferri anoto diversos topònims menors *El Cup de ~* que semblen ser noms d'antigues barraques o masets desapareguts (o poc conspicus avui). En aqueixes comarques al Sud de Barcelona era costum de concentrar els delmes pagats en vi o en raïm en un d'aqueixos cups rurals: a Masllorenç recollien els *déymas* en el *Cup del Benet*, i també a Montferri m'ensenyen *el Cup dels delmes* cap a la serra (avui nom d'una «pallissa», on ja no hi ha raïm ni res d'això); el trobar-se allunyat de la població es prestava que hi anessin a acaranyar-se furtivament paguesos amics d'alçar el colze: d'ací *cup del delme* usat per Emvilanova per 'embriac' (cites en *AlcM*).

Com a nom de la caixa del carro també s'usa en algun sector valencià (Alcoi, *AlcM*), però el fet que OPou ho doni en forma castellana¹ fa creure que degué ser calc del castellà (veg. *DCEC*, 959a39-49).

A Eivissa ha passat a designar una gran pica o conca que rep l'aigua d'una deu o font abundosa: «al Broll de Buscastell li feren un *cup*» (StiMateu d'Albarca, 1963): descabdellament que pot tenir les seves arrels en *cup* 'conca oberta per banyar-s'hi en un balneari' (*CostTort.*) o bé en el *cup* del molí, acc. que veig localitzada des del Pre-Pirineu fins a la Marina d'Alcant (el *Molí del Cup* a la Vall de Guadalest, Beniardà, 1963); veg. la descripció que dona Serra i Vilaró del Molí dels *Cubs* d'Olius, vora el Cardener mitjà (ja documentat fa 3 o 400 anys): «de la sala de les tramuges --- lo més curiós --- són els cubs: sobre les voltes inferiors --- del carcau, hi ha un rengle de *cubs*, tants com moles, y al fons d'ells una curta canal de pedra --- que buida l'aigua al rodet --- fou admirada la invenció --- an aquest dipòsit li donaren la forma de tina o *cup* de vi, ab qual nom quedà batejada la nova construcció» (*BCEC*, 1908, 161-2).

DERIV.: *Cuba*, recent quasi pertot i només localit-

zat a Mall. i a Fraga-Calaceit, sembla ser pres del castellà, per més que teòricament fóra possible una prolongació catalana del ll. *cŪPA* 'bóta', que de fet existí esporàdicament segons alguna dada arcaica, amb un sentit com el del *cup* rural valencià («illas *cubas* qui sunt in illa honore de Petro comite», en un doc. pellarès de 1100, els cinc de *cupa* de 949-1056 que citen Bast.-Bass., 737, no proven gaire). *Cubar*. *Cubassada*. +*Cubat* 'recipient per a llet, fet amb una rodanxa de l'escorça d'un pi novell, cosida per baix i pel costat, en forma de petaca' a l'Alt Cardener (Vall de Lord, M. Riu, 1.ª *Assembl. Penedès*, 157, gravats p. 159); l'equivalent *cupato* a l'Alt Aragó designa el portacots (Bielsa, 1965).

Cubell [any 1018: «concessit ad nepota sua --- barrilio uno et *cubel* un», i ja abans, amb terminació llatinitzada, any 986: «ipso meo vino de Barchinona cum ipsas tonnas III et cubos III et *cubello* I et parilio I de portadoras», *Cart. de St. Cugat* II, 117; I, 158; i vegenu-ne molts en Bast.-Bass., 741]; «DE LA RUSCADA o BUGADA: bugader o llaxiver de terra: colum ficile; bugader de fust o *cubell*: colum ligneum», OPou (*ThPu.*, 228). Avui usat més o menys pertot, almenys de l'Ebre cap al Nord, i a les illes (eiv. «tina», PzCabrero), si bé hi ha preferències comarcals i depèn dels usos i del material: per al destinat a la bugada, especialment de metall, en el primer quart del segle, *cubell* passava per ser el terme típic del bisbat de Girona, *cossi* del de Bna., *bugader* del de Vic, *ruscader* del d'Urgell.

Mot comú sobretot al cat. i la llengua d'oc; des del ll. vg. d'aquests dominis degué passar ja d'hora al basc: amb tractament arcaic de la k- en els dialectes occidentals: bisc. *upel* «tonel», anav. *kupel*, tots dos a Guipúscoa, cf. bisc. *upa* «cuba», però ronc. *kupa*; Mitxelena, *FonHiVca.*, 253. A la toponímia *Cubells* i *Cubelles* revelen l'existència d'una accepció de major entitat; hi ha una dada (amb -p- potser per llatinització) «ego Adolfus dono una *cupella* ---», en un doc. de 996 (p. p. Abadal, *Cat. Car.*, *Pallars*, p. 451); tanmateix és molt incert que l'ús de *cubella* en la nomenclatura de sèquies valenciana, correspongui a això: hi ha *Séquia de Cubelles* a Carcaixent, però expliquen allí que *kubéla* és un 'cano', 1962, o sigui un lloc on un barranc passa per dessota d'una sèquia, ço que potser correspon més aviat a l'ar. *qubba* 'volta, cúpula' (cf. *ALCOVA* i el cast. *ALCUBILLA*), veg. *DCEC* (I, 104) i *DECH*.

Acubar (*acubat*) 'sufocar, abatre (la xafogor o la falta d'aire pur)' bal.: sembla que s'usava en un sentit no ben igual i algun poc més atenuat, ja a princ. S. xv i en val. ('abatut, aclaparar'): «vosaltres dinauvs, e no cureu de mi: yo no-m vull dinar ara, que a Jesuchrist vull anar---; e veus que ella prengué un mantell al cap: axí *acubada* e tota sola, anà ---», StVicentF (*Serm.* II, 193.20). A Mall. i Men. definia Moll «dificultar o impedir la respiració», «fer oi», «marejar», «donar incomoditat», *acubar-se* «desmaiar-se».

No tinguem por que en aquestes definicions in-